

В конкретних видах мистецтво
представлене так: література, театр,
графіка, живопис, скульптура,
хореографія, музика, архітектура,
прикладне і декоративне мистецтво,
цирк, художня фотографія, кіно,
телебачення, тощо.

Етапи розвитку культури

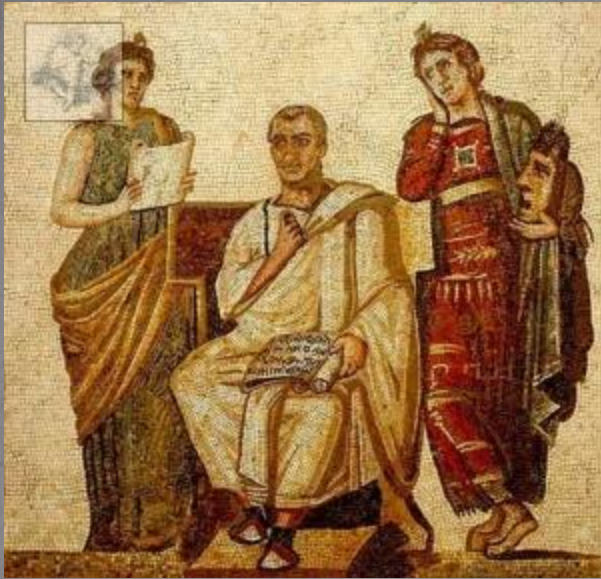
- ▶ **Культура Первісної доби і Стародавнього Світу.**
- ▶ **Антична культура.**
- ▶ **Культура європейського Середньовіччя.**
- ▶ **Культура Відродження**
- ▶ **Культура Нового часу (17-19 ст.)**
- ▶ **Культура Новітнього часу (20-21 ст.)**

Етапи розвитку культури

1. Культура Первісної доби і Стародавнього Світу.
2. Антична культура.
3. Культура європейського Середньовіччя.
4. Культура Відродження
5. Культура Нового часу (17-19 ст.)
6. Культура Новітнього часу (20-21 ст.)

Етапи розвитку літератури

1. Література Первісної доби і Стародавнього Світу.
2. Антична література.
3. Література європейського Середньовіччя.
4. Література Відродження
5. Література Нового часу (17-18 ст., 19 ст.)
6. Література Новітнього часу (20-21ст.)

ЗРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА На початку

КЛАСИЧНІ ЛІТЕРАТУРИ
ДАВНЬОГО СХОДУ

АНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Зміст, завдання курсу

Основне завдання курсу – ознайомлення студентів з особливостями зародження і специфікою функціонування давньосхідної та західноєвропейської літератури в добу античності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

• знати:

- головні поняття та терміни, пов'язані з літературою і культурою античності;
- основні етапи розвитку літератури названого періоду;
- періодизацію цієї літератури;
- її основних представників;

• тексти авторів, передбачених програмою;

• вплив літератур античності на подальший розвиток світового літературного процесу;

• вміти:

• аналізувати літературно-історичні явища епохи;

• швидко і вправно орієнтуватись у літературному процесі античності;

• аналізувати художні твори, передбачені програмою;

• писати рецензії на твори будь-якого жанру;

• мати первісні навички наукового підходу до історії зарубіжної літератури.

Література до курсу Підручники

- **Антична література: Підручник / За ред. А.А. Тахо-Годі. – К. : Вища школа, 1976. – 439 с.**
- **Гиленсон Б.А. История античной литературы: Учебник для студентов филологических факультетов педагогических вузов: в 2 кн. Кн. 2. Древний Рим / Б.А. Гиленсон.— М. : Флинта: Наука, 2001. – 384 с.**
- **Гиленсон Б.А. История античной литературы: Учебное пособие для студентов филологических факультетов педагогических вузов: В 2 кн. Кн. 1. Древняя Греция / Б.А. Гиленсон. — М. : Флинта: Наука, 2001. – 416 с.**
- **История всемирной литературы: В 9 т. / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. - Т. 1. – М. : Наука, 1983. – 584 с.**
- **Мегела І. Історія давньогрецької літератури: курс лекцій Іван Мегела. – К. : Видавець Карпенко В., 2007 – 340 с.**
- **Пашенко В.І., Пашенко Н.І. Антична література: Підручник / В.І. Пашенко, Н. І. Пашенко. – К. : Либідь, 2001. – 718 с.**
- **Підлісна Г.Н. Антична література: Навч. Посібник / Г.Н. Підлісна – К. : Вища школа, 1992. - 255 с**
- **Тронский И.М. История античной литературы / И.М.Тронский. – М. : [Книжный дом "ЛИБРОКОМ"](#), 2010. – 464 с.**
- **Шалагінов Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов– К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 360 с.**

Література до курсу

Хрестоматії, довідкова література, інтернет-ресурси

- Античная литература. Рим: Антология / Сост. Н. А. Федоров, В. И. Мирошенкова. – М.: Высш. шк., 1988. – 720 с.
- Білецький О.І. Антична література: Хрестоматія / О.І. Білецький. – К. : Радянська школа, 1969. - 610 с.
- Давньогрецька класична лірика: Антологія / Передм. та прим. І. Мегели, О. Левка. – К.: Арістей, 2006. – 400 с.
- Дрантин Н.Ф., Тимофеева Н.А. Хрестоматия по античной литературе: В 2 т. – Т.1. Греческая литература. – Т.2. Римская литература. – М., 1965.
- Антична література: Довідник. / За ред. С.В. Семчинського. - К. : Либідь, 1993. - 318 с.
- Античные писатели: Словарь / Составители Б. Браво , Е. Випшицкая-Браво. – СПб. Лань, 1999. – 447 с.
- Зарубежные писатели. Биобиблиогр. словарь: В 2-х т. / Под ред. Михальской Н.П. – М. : Просвещение, 1997.
- Словарь античности / Сост. Ирмшер Й., Йоне Р. / Пер. с нем. – М. : Прогресс, 1989. – 704 с.
- Словарь всемирной мифологии / Сост. Е.А.Грушко, Ю.М.Медведев. – Нижний Новгород: Братья славяне: Три богатыря, 1997. – 495 с.
- Античная литература, поэзия и философия. – Режим доступа: <http://www.lib.ru/POEEAST/>
- Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. – Режим доступу: <http://ae-lib.org.ua/>

Твори для обов'язкового читання:

Веди (на вибір), Старий Завіт (Книга Буття, Вихід, інші – на вибір)

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА

- Аристотель. Поетика.
- Аристофан. Вершники. Хмари. Жаби.
- Геродот. Історія.
- Гесіод. Роботи і дні.
- Гомер. Іліада. Одиссея.
- Давньогрецька лірика: поезія Сапфо, Алкея, Алкмана, Тіртея, Анакреонта, Архілоха.
- Евріпід. Медея. Іфігенія в Авліді.
- Езоп. Байки (на вибір).
- Есхіл. Прометей закутий. Орестея. Перси.
- Міфи Давньої Греції.
- Платон. Бенкет. Федр.
- Плутарх. Паралельні життєписи.
- Софокл. Цар Едіп. Антігона.

ДАВНЬОРИМСЬКА ЛІТЕРАТУРА

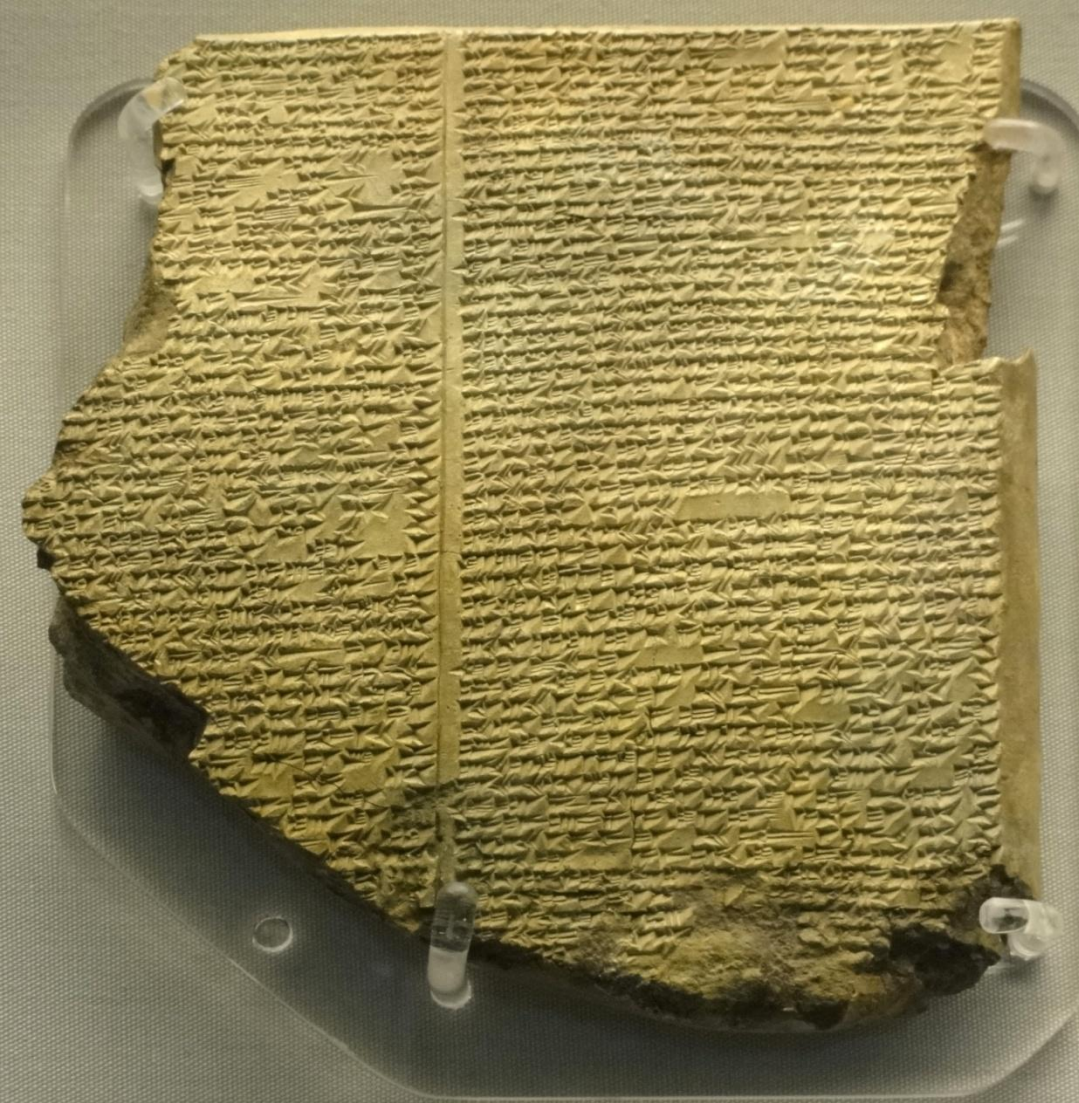
- Апулей. Метаморфози або золотий осел.
- Вергілій. Енеїда.
- Гораций. Оди. Еподи. Сатири.
- Катулл. Вірші (на вибір).
- Лукрецій. Про природу речей.
- Овідій. Метаморфози.
- Плавт. Скарб. Хвальковий воїн.
- Сенека. Медея.
- Теренцій. Свекрухи.
- Федр. Байки (на вибір).
- Цицерон. Із промов проти Катіліни.
- Ювенал. Сатири.

КЛАСИЧНІ ЛІТЕРАТУРИ ДАВНЬОГО СХОДУ

ПЛАН

Найдавніші літератури Сходу.
Священні книги людства:
індійські “Веди”, священна
книга зороастрійської релігії
"Авеста", іудейська та
християнська Біблія.

Глиняна табличка з фрагментом «Епоса про Гільгамеша»

Література Месопотамії

виникла ще в шумерську добу, на світанку месопотамської цивілізації. Нині відомо близько півтори сотні пам'яток художньої словесності шумерів, що їх відносять (звичайно, досить умовно) до таких жанрів: міфи, епічні твори, молитви, псалми, гімни богам і обожненим царям, весільні пісні та пісні про кохання, поховальні плачі, плачі з приводу народних бідувань, дидактичні твори, байки, прислів'я та приказки, казки, анекдоти (здебільшого про свекрух, про тещ, як це не дивно, — жодного).

*e-nu-ta e-liš la
na-bu-ú
šá-ma-tu*

Коли небо вгорі
не мало назви

Передньоазійська міфологія, мало антропоморфізована, в більшості своїй виконувала функцію утвердження позаіндивідуальних божественних первин. Аккадський космогонічний міф "Енума еліш" відносить створення людини на периферію процесу світотворення. А звідси і шумеро-аккадська література позбавляла своїх персонажів неповторно-індивідуальних рис, змальовувала їх поза реаліями конкретного оточення й часу. Їх герої сприймаються як своєрідні універсальні символи соціального становища людини: цар, багатий, бідар, праведник, страждалець тощо (наприклад, герой поеми "Невинний Страждалець" або герої "Вавилонської теодицеї" — Страждалець і Друг).

Тіамат – в вавилонській міфології монстр, перша богиня океану, що злившись разом з своїм чоловіком [Абсу](#) (бог прісної води) породила космос та богів. вона створює перші божества, однак потім воює з ними і бог грому Мардук вбиває її. Небеса та земля сформовані з її розділеного тіла.

Давньоіндійська література. Веди

Веди – перші найдавніші пам'ятки індійської стародавньої літератури на санскриті (санскрит – літературно опрацьований різновид староіндійської мови) кінця II тис. – I пол. I тис до н.е., що дійшли до нашого часу.

Веда, за уявленням віруючих індійців, – це одкровення Брахми (Брахма – вище божество, творець Всесвіту, що відкриває тріаду верховних богів індуїзму. У цій тріаді він як творець світу протистоїть Вішну, який той світ зберігає, і Шиві, який його руйнує). Слово “веда” [санскр. वेद, véda](#)) означає “знання”, точніше вище священне знання, і пам'ятники Вед розглядаються прихильниками індійської релігії як довічно існуюче божественне одкровення.

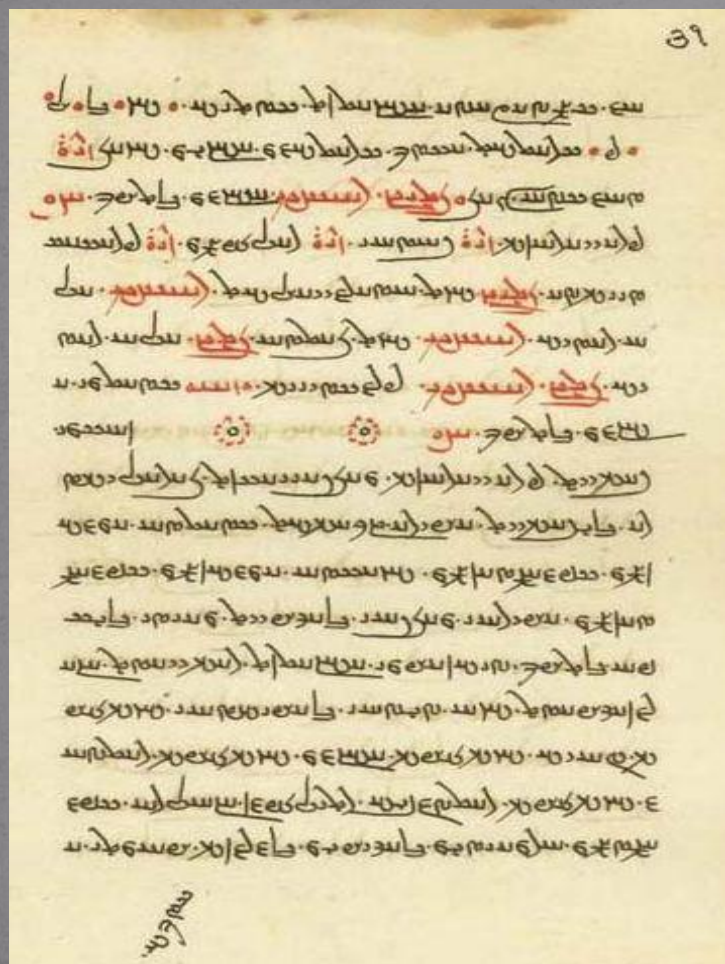
За сучасним розумінням, ведійська література – це численне та різноманітне зібрання текстів у віршах та прозі, що містять гімни, пісні, легенди та тлумачення ритуалу, філософські діалоги та метафізичні міркування. У центрі ведійської літератури лежать чотири священні книги стародавніх індійців, чотири збірники (самхіти) гімнів і заклинань.

- Ригведа — Веда гімнів,
- Самаведа — Веда пісень,
- Яджурведа — Веда
жертвоприношень
- Атхарваведа — Веда
заклинань

Давньоіранська література.

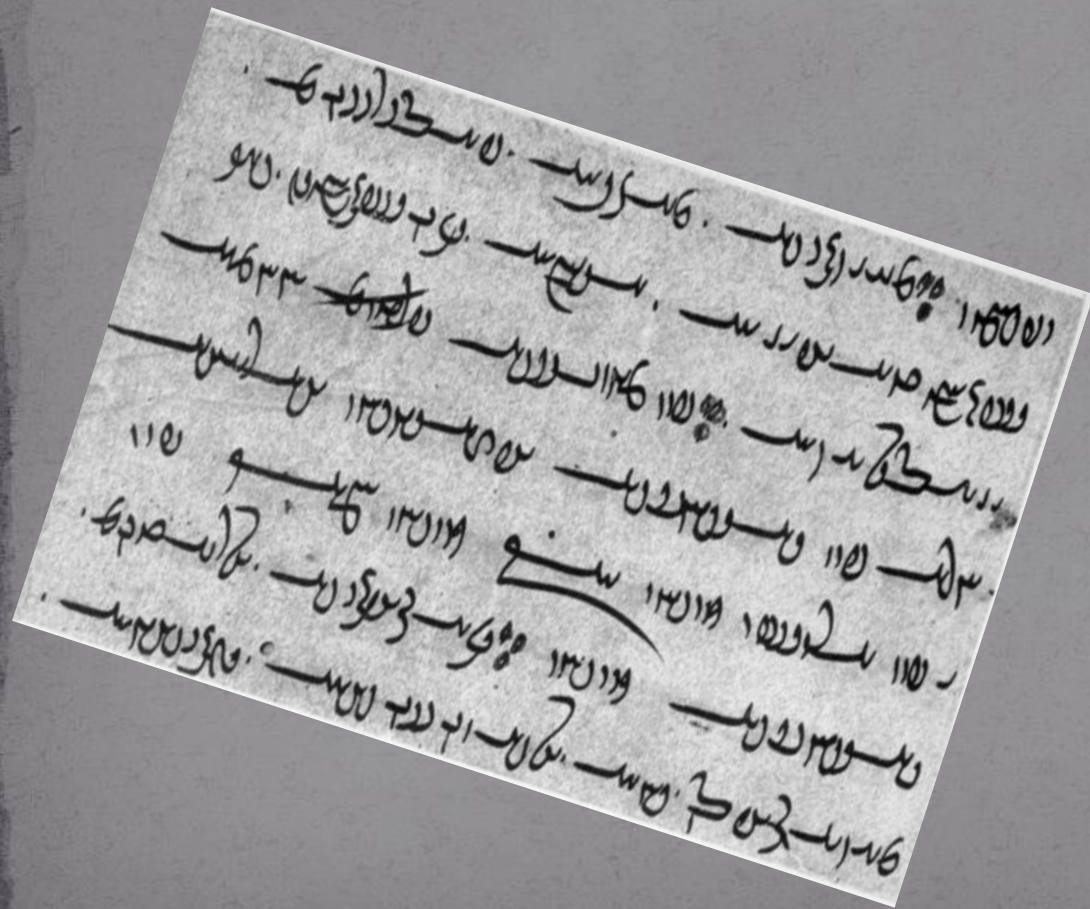
Про давньоіранську писемність, що розвивалася протягом майже цілого тисячоліття, можна скласти уяву за допомогою таких пам'яток, як "Авеста", фрагменти согдійської та парфянської літератур, тощо.

"Авеста", священна книга зороастрійської релігії, дійшла до нас у двох основних редакціях (варіантах). Перша – це збірник молитов на так званій авестійській мові, записаних особливим, авестійським алфавітом. Ці молитви і до цих пір читаються зороастрійськими священниками при богослужінні. Збірник має однойменне з основною його частиною перську назву "Вендідад-саде" ("Чистий Вендідад"), тобто такий, що не супроводжується перекладом та коментарями. Крім того, в нього входять "Вісперед" та "Ясна". Всі три частини розташовані в особливому, канонізованому порядку

Із манускрипта Авести. Ясна 12

Друга редакція - збірник цих самих частин, але розташованих в іншому порядку, не для читання при богослужінні, а для систематичного вивчення. Крім того, авестійський текст в цій редакції, розподілений за книгами, розділами та строфами, супроводжується коментованим перекладом на середньо перську мову.

Час створення пам'ятника: одні вчені вважають, що це - X-VI ст. до нашої ери, інші - перші віки нашої ери. Слово "Авеста" трактують як *знання* від корення - *вид* (індійський вчений М. Н. Дхалла), що співпадає за змістом з назвою "Вед"; або як "основа" от слова "упаста" (Гельднер, Андреас) в значенні "установа", "закон".

До складу "Авести" другої редакції входять:

"Вендідад" - закони та вказіки, на відворот лихих сил и демонів (девов) і встановлення праведності.

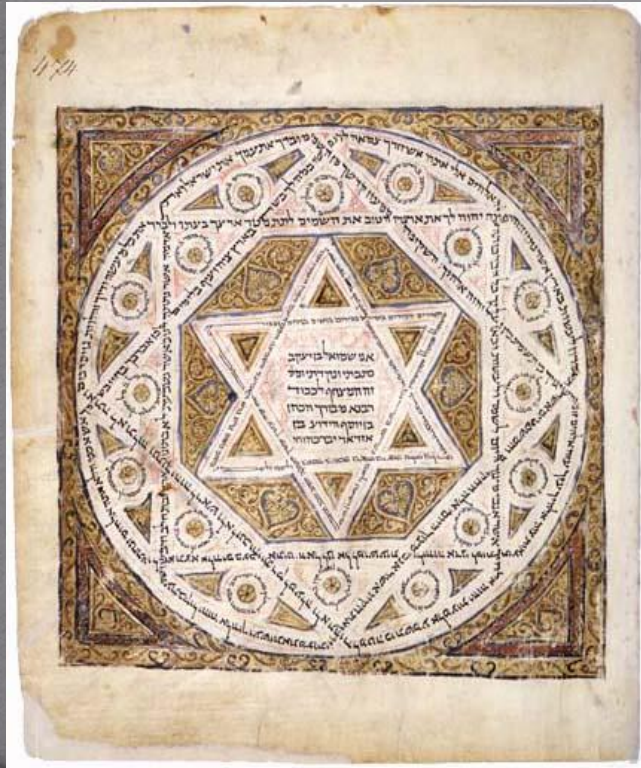
2. "Вісперед" - молитовні пісні. За змістом близька до "Ясен".

3. "Ясна" містить молитви, що проголошуються при жертвоприношеннях та богослужінні, що прославляють богів. В "Ясну" входять 17 розділів так названих "гат", найбільш давня частина "Авести".

4. "Яшти" - хвалебні гімни (22 пісні), присвячені різним зороастрійським божествам, містять багато міфологічних елементів.

5. "Хурд-Авеста" ("Мала Авеста") містить деякі короткі молитовні тексти. За традицією в "Малу Авесту" зазвичай вносять і "Яшти".

е.). Понад 40 осіб вважають авторами 77 книг Біблії, Створювалася вона на трьох континентах – в Азії, Африці та Європі – і трьома мовами: давньоєврейською, арамейською, грецькою. Біблія складається з різних за формою та змістом книг (хоча за своєю суттю Біблія – цілісна книга), 50 з яких належать до Старого Завіту, а 27 – до Нового. Завіт означає угоду, договір, союз. Цю угоду уклав Бог із людьми – з Адамом і Євою, Ноем, Авраамом – родоначальником єврейського народу, - а потім через посередництво Мойсея – народом Ізраїлю. Про це йде мова у Старому Завіті.

ТаНаХ – інша назва Старого Завіту. Термін «Танах» (תנ"ך) є штучним утворенням – скороченням, яке складається з перших приголосних літер заголовків основних частин цього зібрання – *т* (תורה, Вчення), - *н* (נביאים, Пророки) и *к* (כתובים, Писання). Головне досягнення цієї назви – її ідеологічна, світоглядна нейтральність, адже вона відображає лише одне – склад даного твору. Корпус Танаха складається з багатьох різнотипних книжок, що згруповані за розділами.

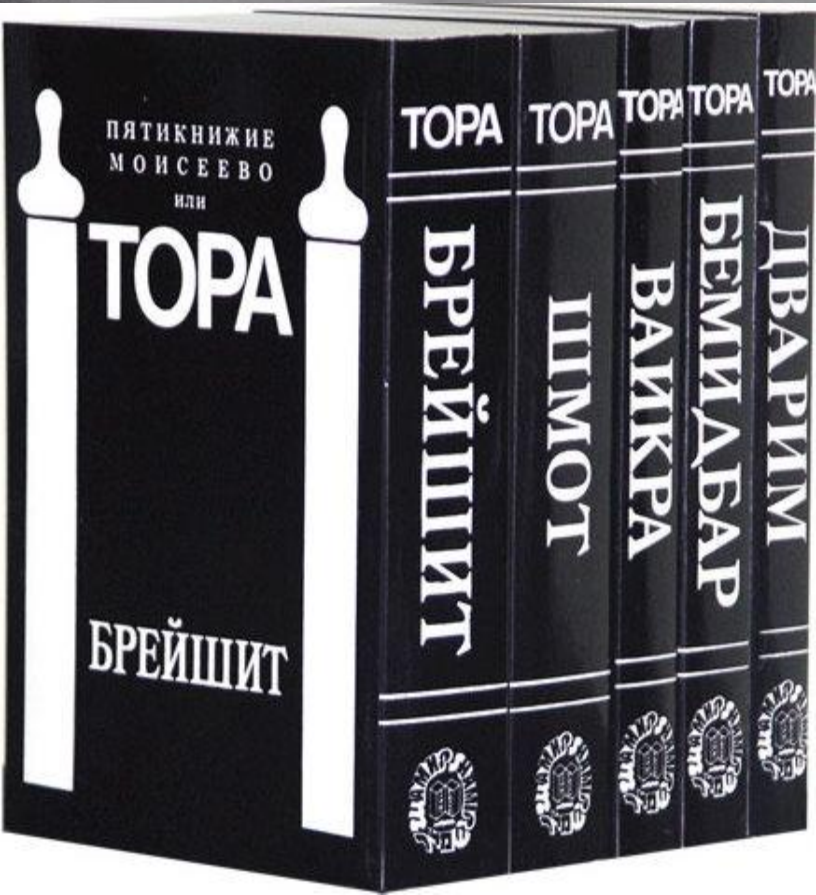
תנ"ך

כתובים

נביאים

תורה

Склад Танаха: його розділи та книги. *Тора*

Перший розділ – **Тора** – вважається в юдаїзмі сакральним текстом, за традицією він продиктований Мойсею Богом, і лише останні події в Торі описані учнем Мойсея Ісусом Навином.

Тора складається з п'яти книг, тому її також називають **П'ятикнижжям** **Мойсея**. Розпочинається Тора з опису творення світу, коротко зупиняється на окремих віхах в історії людства до Авраама і детально зупиняється на біографії Авраама, його сина Ісака та онука Якова.

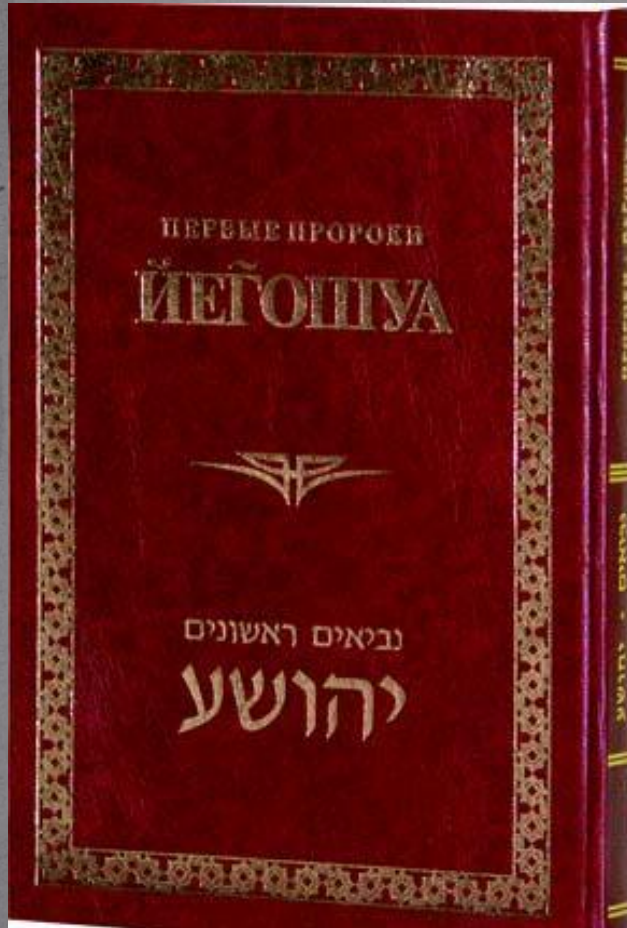
Тора у своїй першій книжці – Буття від розгляду універсальної історії переходить до історії єврейського народу. У наступні книгах Тори відбивається географічний шлях єврейського народу з Єгипту до Землі Ізраїлю та історичний шлях формування єврейського народу, що має релігію, розвинутий кодекс богослужіння, етику, адміністрування, що містить и порядок майбутнього розселення на обіцяній цьому народові землі.

Книги ТАНАХА

Християнська традиція	Єврейська традиція
Тора	תורה
Буття	בראשית Берейшит – На початку...
Вихід	שמות Шмот – Імена
Левіт	ויקרא Ваикра – І покликав...
Числа	במדבר Бемідбар – У пустелі
Повторення Закону	דברים Дварим – Слова

Склад Танаха: його розділи та книги.

Пророки

Цей розділ не однорідний за характером книг, що увійшли до нього. Зазвичай у ньому виділяють три групи книг:

1. **Історичні хроніки.** До них відносять шість книг розділу Пророки: Книга Ісуса Навина, Книга Суддів і чотири Книги Царів (у єврейській традиції 1 та 2 – це Книги пророка Самуїла, 3-я та 4-а – 1-а та 2-а Книги Царів). Всі вони як історичні хроніки розповідають про початок життя єврейського народу на Землі Ізраїлю, від періоду завоювань територій під керівництвом Ісуса Навина, утвердження свого права на Землю Обіцяну в міжнаціональних конфліктах з іншими народами, що жили на цій землі – Ханаан, до встановлення Міцного Об'єданого єврейського царства. Після цього йде розповідь про розділ цього царства і створення двох незалежних держав – Північного Царства, або Ізраїлю, та Південного Царства, або Юди.

Книги ТАНАХА

Християнська традиція	Єврейська традиція
Пророки	נביאים Невіїм
Ісус Навин	יהושע Єхошуа
Суддів	שופטים Шофетім
1 і 2 Царів	'שמואל א', ב Шмуель – Самуїл 1, 2
3 і 4 Царів	'מלכים א', ב, Млахім 1, 2 - Царі

Склад Танаха: його розділи та книги. *Пророки*

2. Великі пророчі книги , які носять назви, що відповідають імені пророка, що діє у цій книзі, навіть якщо в книзі більша увага зосереджена на описі історичних подій. Такі три книги, що йдуть за Книгами царів: Книга пророка Ісаї, Книга пророка Єремії, Книга пророка Єзекиїла. Ці книги охоплюють події від активної присутності Асирії у світі і падіння під її нашествиям Північного Царства (Ізраїлю) до посилення Вавилону і падіння Іудеї під його нашествиям, в результаті чого більшість євреїв опинилася у вигнанні у Вавилоні. Однак історичні події в цих трьох великих та складних у композиційному відношенні книгах не викладаються в хронологічній послідовності і до того ж існують поряд з повчаннями, настановами пророків, що говорять від імені Бога. Ці повчання стосуються, в першу чергу, моральної поведінки євреїв та їхньої релігійної вірності давньому культу.

Книги ТАНАХА

Християнська традиція	Єврейська традиція
Пророки	נביאים Невіїм
Ісаї	ישעיה Ішаяху
Єремії	ירמיה Єрміяху
Єзекиїла	יחזקאל Єхезкель

Склад Танаха: його розділи та книги. Пророки

3. Малі пророчі книги. В цих малих книгах («трей-асар» – «дванадцять книг»), які також поіменовані відповідно імені пророка, який в них пророкує, майже немає опису історичних подій. Ці книги – поєднання моралістичних проповідей та пророцтв про долю єврейських царств, а часто держав, доля яких так чи інакше пов'язана з долею євреїв. Нерідко ці пророцтва мають недоступну символічну форму: пророки часто звертаються до алегорій, символічних аналогій та нереалістичної образності. В цілому проповіді та пророцтва пророків відрізняються особливими риторичними фігурами і своєрідним словником (на промови пророків припадає найзначніша доля слів, які зустрічаються у Біблії один раз!). Цей особливий стиль відповідає інформації, яку пророки отримують від Бога і патетично сповіщають її своїм слухачам. У зв'язку з цим дослідники стилістики та мови Танаха користуються терміном протетична мова (пор. англ. *prophet* – пророк).

Малые пророки	תרי עשר Трей-асар
Осії	הושע Осія
Йоіла	יואל Йоль
Амоса	עמוס Амос
Авадія	עובדיה Авадья
Йони	יונה Йона
Міхея	מיכה Міха
Наума	נחום Нохум
Авакума	חבקום Авакум
Софонії	צפניה Цфанія
Агея	חגי Хагай
Захарії	זכריה Захарья
Малахії	מלאכי Малахій

Склад Танаха: його розділи та книги. Писання

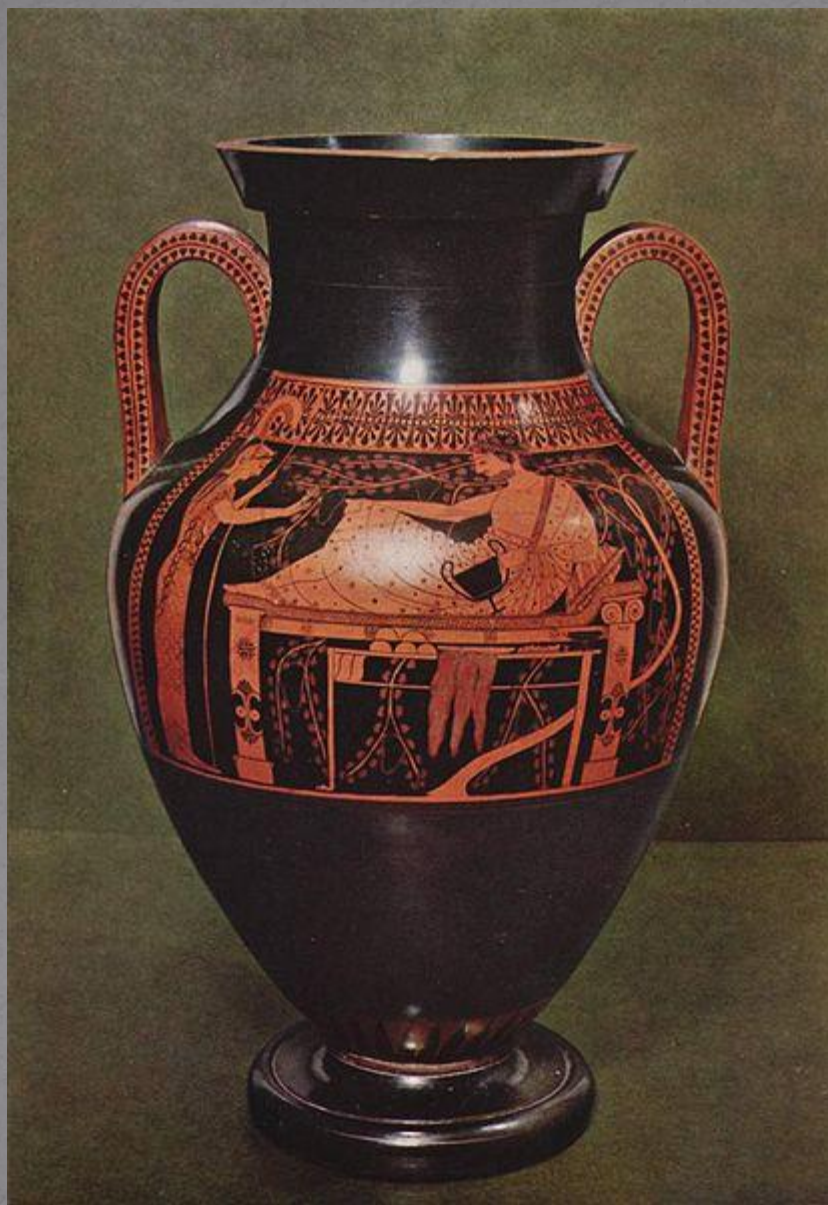

Третій розділ Танаха – Писання – складають тексти різного типу. Це і оповідання про історичні події (Книги Естери, Езри та Неємії), про сімейні історії (із історії сім'ї царя Давида – Книга Руфі), і ламентация, тобто плач – Плач Єремії, і оповідання-притча про гріх та покаєння – Книга Іони. До цього розділу належить поетичний текст Пісні над Піснями, що не має однозначного тлумачення, насичена скепсису відносно мирського життя Книга Проповідника (Еклезіаста), і теософська, тобто що прагне зрозуміти феномен Бога та його проявлення у земному житті, Книга Іова, і апокаліптична пророча Книга Даніїла, і дидактична Книга Приповідок Соломонових. Відкривається цей третій розділ Псалтирю (на івриті Техелим, тобто славослов'я), збірником поетичних текстів, що виконувалися під музичний акомпанемент. Автором більшості псалмів вважається цар Давид (73 псалма так і починаються словами: «пісня Давида»). Загальна кількість псалмів - 150

Писання	כתובים Ктувім
Псалтир	תהלים Техелім
Приповідки Соломонови	משלי Мішлей – Притчі
Йов	איוב Йов
Пісня над Піснями	שיר השירים Шир ха-Ширім
Кн. Руфі	רות Рут
Плач Єремії	איכה Ейха
Кн. Еклезіаста, або Проповідника	קהלת Кохелет
Кн. Есфірі	אסתר Естер
Кн. Даніїла	דניאל Даніель
Кн. Езри	עזרא Езра
Кн. Неемії	נחמיה Нехемія
1-й и 2-й Параліпоменон	'דברי הימים א', ב Дварей ямім 1, 2

АНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА.
ДАВНЬОГРЕЦЬКА
ЛІТЕРАТУРА.

ДОЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРІОД.
НАЙДАВНІШІ ЛІТЕРАТУРНІ ПАМ'
ЯТКИ.

ПЛАН

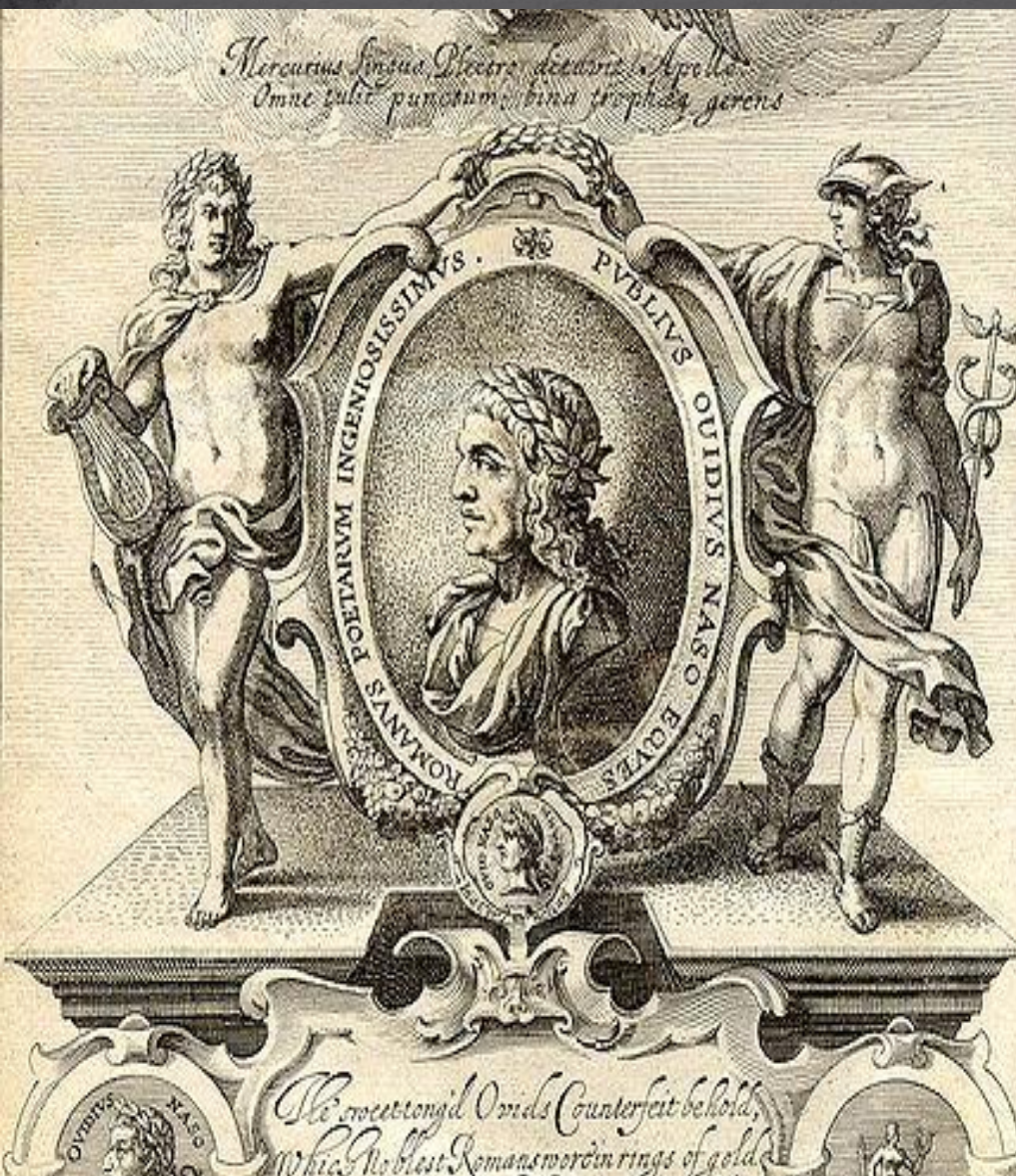
1. Вступ. Періодизація античної літератури.
2. Основні риси античної літератури.
3. Долітературний період грецької літератури. Грецька міфологія, її типові образи і сюжети.
4. Гомерівський епос.

Литература

- Боннар А. Греческая цивилизация. Кн.1. – М., 1992. – Разд. 2, 3.
- Гомер. Іліада. Одісея.
- Дюрант В. Жизнь Греции. – М., 1997.
- Кун М.А. Легенди та міфи Стародавньої Греції / М.А. Кун. – К. : Радянська школа, 1967. – 456 с.
- Лосев А.Ф. Античная мифология в ее историческом развитии / А.Ф. Лосев. – М. : [Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства Просвещения РСФСР](#), 1957. – 620 с.
- Лосев А.Ф. Мифология греков и римлян/ А.Ф. Лосев.. – М. : Учпедгиз, 1957. – 975 с.
- Мелетинский Е.М. Поэтика мифа / Е.М. Мелетинский. - М. : Наука, 1976. – 407 с.
- Мелетинский Е.М. Мифологический словарь / Е. М. Мелетинский. - М. : Букинист, 1990. – 672 с.
- Мифы Древнего мира Мифы, легенды, сказания. / Сост. Н.Б.Бурдыкина. СПб: Каравелла, 1995. – 493 с.

Литература

- Мифы и легенды народов мира. Т.1. Древний мир. / Сост. Н.Будур и И.Панкеев. 2-е изд., испр., перераб., сокр. – М.: Олма-Пресс, 2000. – 560 с.
- Мифы и легенды народов мира. Т.2. Средневековая Европа. / Сост. Н.Будур и И. Панкеев. 2-е изд., испр., перераб., сокр. М.: Олма-Пресс, 2000. – 592 с.
- Мифы и легенды народов мира. – Т.3. Россия, Азия, Восток. / Сост. Н.Будур и И. Панкеев. 2-е изд., испр., перераб., сокр. – М.: Олма-Пресс, 2000. – 512 с.
- Міфи Давньої Греції / Переказала К.І. Гловацька. – К. : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 295 с.
- Нямцу А. Е. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования) / Анатолий Нямцу ; Черновиц. нац. ун-т им. Ю. Федьковича, Науч.-исслед. центр Библия и культура. – Черновцы : Рута, 2007. – 520 с.
- Підлісна Г.Н. Світ античної літератури/ Г.Н. Підлісна. – К. : Наукова думка, 1989. – 167 с.
- Словарь античности / Сост. Ирмшер Й., Йоне Р. / Пер. с нем. – М. : Прогресс, 1989. – 704 с.
- Словарь всемирной мифологии. / Сост. Е.А.Грушко, Ю.М.Медведев. – Нижний Новгород: Братья славяне: Три богатыря, 1997. –495 с.
- Содомора А.О. Жива античність / А.О. Содомора. – К. : Молодь, 1983. – 230 с.
- Ярхо В.Н. Собрание трудов: Древнегреческая литература / В.Н. Ярхо. – М.: [Лабиринт-К](#), 2001. – 351 с.

Античними літературами ми називаємо сукупність літературних творів старогрецькою і латинською мовами, складених приблизно від VIII віку до нової ери і до V віку нової ери.

1. Вступ. Періодизація античної літератури.

Періодизація грецької літератури:

- ❖ Література епохи родового устрою та його розкладу (з давніх часів по VIII ст. до н.е.). Архаїка. Усна народна творчість. Героїчний епос.
- ❖ Література періоду становлення полісів (VII – середина VI ст. до н.е.). Рання класика. Лірика.
- ❖ Література періоду розквіту і кризи полісів (V – середина IV ст. до н.е.) Зріла класика. Трагедія. Комедія.
- ❖ Література елліністичного періоду (друга половина IV – середина I ст. до н.е.). Навоаттична комедія. Олександрійська поезія.

Періодизація римської літератури:

- ❖ Література епохи царів і становлення республіки (УІІІ – ІУ ст. до н.е.). Архаїка. Усна народна творчість.
- ❖ Література періоду розквіту республіки (ІІІ – перша половина ІІ ст. до н.е.). Зріла пора докласичного періоду. Комедія.
- ❖ Література періоду кризи і загибелі республіки (середина ІІ ст. – 30 р. І ст. до н.е.). Кінець докласичного і початок класичного періоду. Дидактичний (філософський) епос. Лірика. Прозаїчні твори.
- ❖ Література періоду становлення імперії (принципат Августа. 30 р. І ст. до н.е. – 14 р. І ст. н.е.). Класика. Епос. Лірика.
- ❖ Література ранньої (І-ІІ ст. н.е.) і пізньої (ІІІ-У ст. н.е.) імперії. Після класичний період. Трагедія. Епіграма. Сатира. Роман.

Особливості античного суспільства обумовили особливості античної художньої творчості. У свою чергу особливості античного суспільства були обумовлені особливостями античної форми власності, державним вираженням якої був поліс, місто-державна, община вільних громадян.

2. Основні риси античної літератури: антропоцентризм (антропоморфізм)

*Есть племя людей,
Есть племя богов,
Дыхание в нас — от единой матери,
Но сила нам отпущена разная:
Человек — ничто,
А медное небо — незыблемая
обитель
Во веки веков.
Но нечто есть,
Возносящее и нас до
небожителей, —
Будь то мощный дух,
Будь то сила естества, —
Хоть и неведомо нам, до какой
межи
Начертан путь наш дневной и
ночной Роком.
Піндар*

Основні риси античної літератури:
віра у всемогутність і гармонію людини

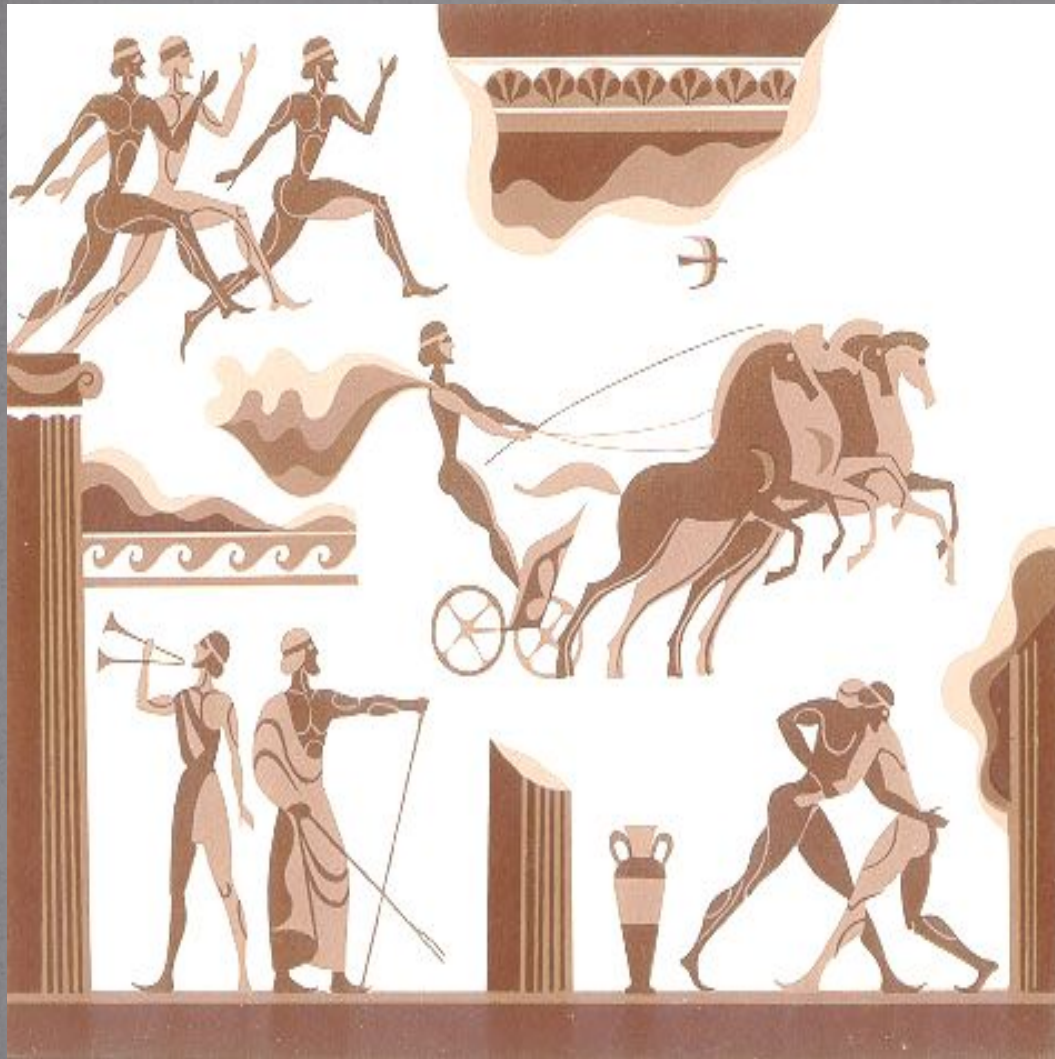

Основні риси античної літератури:
єдність людини та природи

Основні риси античної літератури:
дидактична (виховна) роль мистецтва

3. Долітературний період грецької літератури. Грецька міфологія, її типові образи і сюжети

МАКЕДОНИЯ

ФРАКИЯ

ЭПИР

ФРИГИЯ

ГОРА ОЛИМП X

О. ФАСОС

О. САМОФРАКА

О. КОРФУ

ДОДОНА

Пеней

X ГОРА ОССА

О. АЕМНОС

ФЕССАЛИЯ

X ГОРА ПЕЛИОН

ФАРСАЛА

МЫС АРТЕМИСИОН

Траник

МИЗИЯ

ПЕРГАМ

ФЕРМОПИЛЫ II

О. МИСДА

МИРИНА

ТЕРМОС

ГОРА ПАРНАС X

О. ЭВБЕЯ

КАЛИДОН

ДЕЛЬФЫ

ФИВЫ

ТАНАГРА

САРДЫ

АХАЙЯ

СИКИОН

КОРИНФ

АФИНЫ

МАРАФОН

ЛИДИЯ

АРКАДИЯ

НЕМЕЯ

ТИРИНФ

ПИРЕИ

О. САМОС

ЭФЕС

ОЛИМПИЯ

МИКЕНЫ

АРГОС

ЭПИДАВР

МЫС СУНИЙ

МАГНЕСИЯ

БАССЫ

ТЕГЕЯ

О. ЭГИНА

ПРИЕМА

КАРИЯ

СПАРТА

АМИКЛЫ

ЛАКОНИЯ

О. ДЕЛОС

О. НАКСОС

ГАЛИКАРНАСС

О. МЕЛОС

О. КОС

РНИД

О. КИФЕРА

О. РОДОС

ДРЕВНЯЯ ГРЕЦИЯ

КАРТА ДРЕВНЕЙ ГРЕЦИИ

Иллирия

Македония

Фракия

Метона
Вергина
Питна
Гора Олимп

Халкидика

Эгоспотамы

Геллеспонт

Граник

Троя

Эпир

Додона

Керкира

Фессалия

Иолк

Эгейское море

Лесбос

Пергам

Фермопилы

Эвбея

Скирос

Смирна

Итака

Дельфы

Херонея

Эретрия

Хиос

Иония

Ахайя

Фивы

Левктра

Маратон

Самос

Эфес

Элида

Коринф

Афины

Саламин

Платей

Аттика

о. Эгина

Эпидавр

Милет

Олимпия

Аркадия

Тиринф

Аргольида

Острова Киклады

Галикарнас

Мессения

Спарта

Лакония

Наксос

Кос

Книд

Пилос

Фера

Средиземное море

Крит

Кносс

Маллия

Като Закро

Ая Триада

Фестос

Антична художня творчість пов'язана народними, фольклорними джерелами. Образи та сюжети міфа і обрядових ігор, драматичні та словесні фольклорні форми продовжують відігравати велику роль в античній літературі на всіх етапах її розвитку. Найдавніші жанри давньогрецької поезії у вигляді робочих пісень, гімнів богам, ліричних поезій, що виголошувалися і в радості, і в горі, звичайно ж, не збереглися. Вони декламувалися мандрівниками-рапсодами, виспівувалися аедами в супроводі чотириструнної ліри. Поширені також були героїчні пісні — віршовані розповіді про богів і героїв. Давні греки вважали, що їх в уста виконавців вкладали боги, котрі супроводжували і визначали діяння людини впродовж усього життя. Одним із жанрів усної народної творчості, що народився саме в Стародавній Греції, стали міфи.

СПОЧАТКУ БУЛА КАЗКА...

Год 1582 до н. э. Царь Кекроп воцаряется в Афинах.

Год 1529. Всемирный потоп, из которого спаслись Девкалион и Пирра.

Год 1519. Царь Кадм, основатель Кадмеи, пришел в Фивы из Финикии и научил греков письменности.

Год 1432. Царь Минос, сын Зевса, воцарился на Крите, а фригийские карлики научили греков ковать железо.

Год 1409. Богиня Деметра пришла в Афины и научила греков земледелию.

Год 1300. Геракл, очистив Авгиевы конюшни и победив царя Авгия, учредил Олимпийские игры.

Год 1260. Тесей, убив Минотавра, освободил Афины от дани, дал им законы и учредил Истмийские игры.

Год 1251. Поход Семерых против Фив, и тогда же учреждены Немейские игры.

Год 1208. 5 июня. Взятие Трои после десятилетней Троянской войны.

Год 1202. Орест, сын Агамемнона, мстя за отца, убивает свою мать, но оправдан судом Ареопага.

Год 1128. Переселение дорян во главе с царями Гераклидами в Пелопоннес.

Год 1085. Гибель Кодра, афинского царя, в войне с дорянами. Конец царской власти в Афинах.

Год 937. Расцвет поэта Гесиода.

Год 907. Расцвет поэта Гомера.

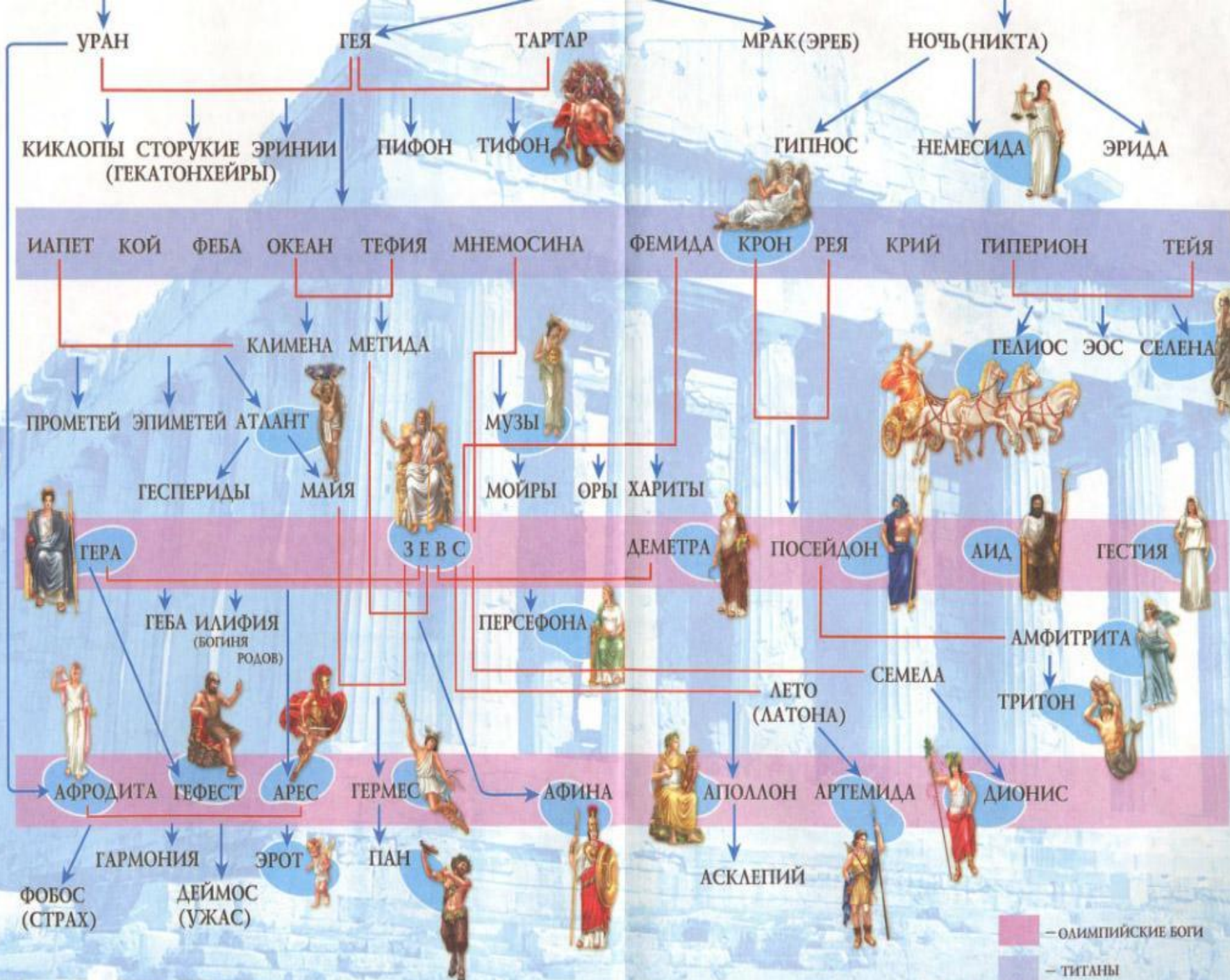
Год 895. Аргосский царь Фидон ввел в употребление точные меры, веса и деньги...

За сучасним визначенням, міф — це форма суспільної свідомості, що виникла в умовах порівняно низького рівня соціального розвитку і відображала у вигляді образної оповіді фантастичні уявлення про природу, суспільство і особистість. Слово "міф" давньогрецького походження і означало на його батьківщині "слово, промову, розмову, пораду, намір, прислів'я, чутку, відомість, оповідання, переказ, байку, зміст оповідання". «Грецька міфологія становила не тільки арсенал грецького мистецтва, а і його ґрунт»*. Міфологія давніх греків - це, таким чином, народна творчість, старогрецький фольклор, що передував літературі, разом з нею розвивався і весь час її живив.

Міфологічні перекази є в усіх народів. Але в античній Греції вони, по-перше, відзначаються особливим багатством, а по-друге, через антропоморфічний характер античної релігії ці міфи більше могли жити мистецтво - поетів і художників, ніж міфи інших народів. Крім того, в давній Елладі (Греції) жрецтво ніколи не було єдиним володарем і охоронцем міфів. «Церква» і «богослов'я» ніколи не діставали в Елладі того панування, яке вони мали, приміром, у давньому Єгипті або в Індії. Міфологічний переказ не був канонізований, не перетворювався на «святе письмо». Про ту саму подію з життя богів і шанованих героїв існували часто різноманітні оповідання, якими поети користувалися на свій розсуд, іноді безборонно змінюючи їх.

Основні цикли:

1. Міфи про створення світу (космогонічний цикл).
2. Міфи про богів (теогонічний цикл).
3. Міфи про героїв:
міфи про Геракла; Троянський цикл; Фіванський цикл;
Міфи про аргонавтів.

Головні герої

Боги

Люди

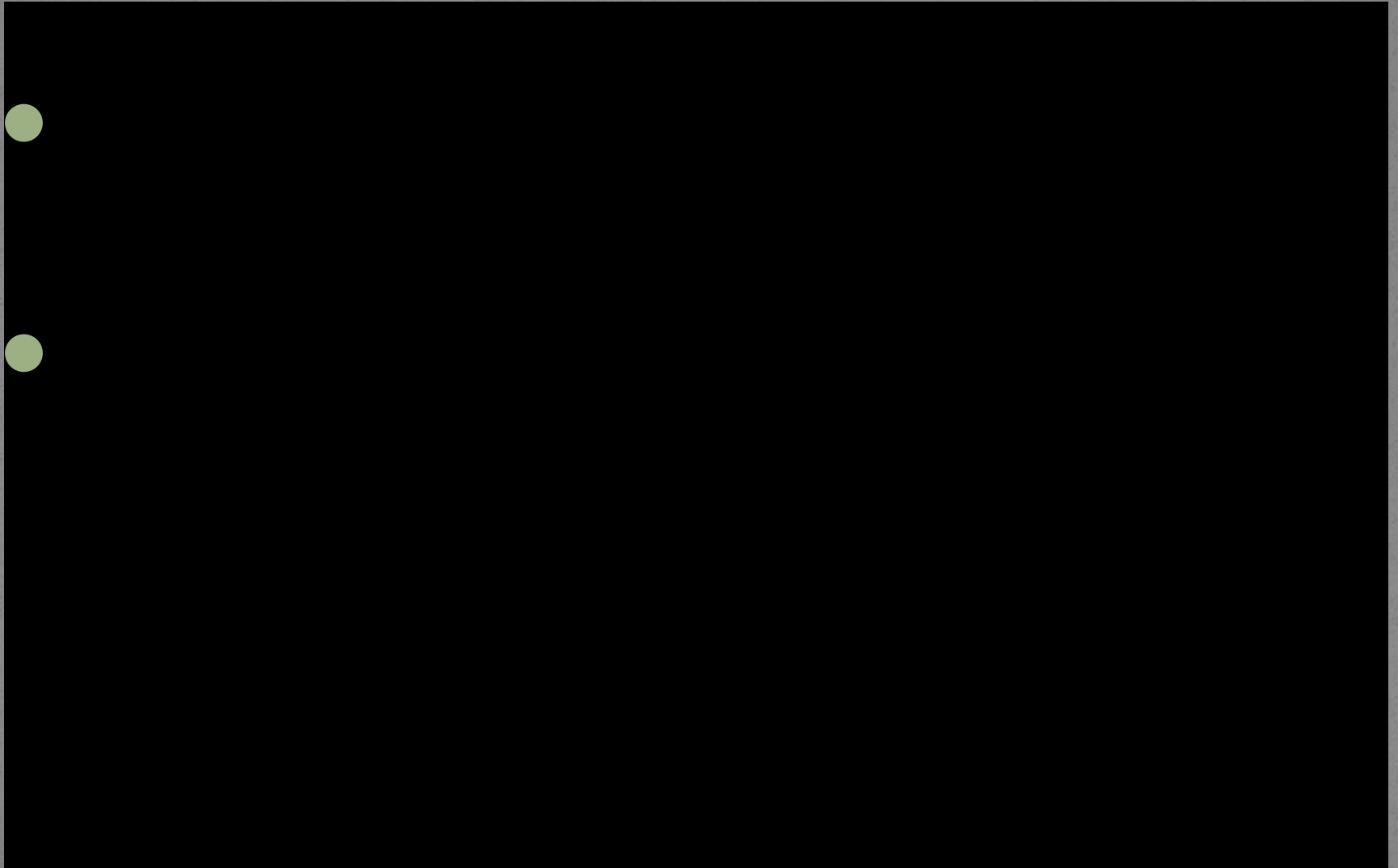
Герої

Фантастичні істоти

Олімп - гора в Фессалії

Боги Давньої Греції

Гера –

верховна олімпійська богиня, Гера вважалася покровителькою шлюбу.

Деметра –

богиня родючості і землеробства.

Зевс –

верховний бог, цар богів і людей, володар гроз і громів, покровитель справедливості, дарував людям багатство і процвітання, зберігав світовий порядок. Зевса зображували у вигляді огрядного чоловіка з пучком блискавок в кулаці

Посейдон

— брат Зевса і Аїда, пануючий над морською стихією та земними надрами. Він наказував бурями і землетрусами.

Зображався у вигляді чоловіка з тризубцем у руці, зазвичай - у супроводі почту з нижчих морських божеств і морських тварин.

Афродіта

-- богиня любові і краси. Вона народилася від шлюбу Зевса і богині Діони (за іншою легендою - вийшла з морської піни, звідси її титул Анадиомена, «пенорожденная»).

Гермес –

покровитель мандрівників, ремесел, торгівлі, злодіїв .. Виконував роль вісника богів і провідника душ померлих. Зображувався, як правило, у вигляді молодого чоловіка в простій капелюсі і крилатих сандалях, з магичним жезлом в руках

Гестія–

богиня дому та вогню.

Гефест –

бог вогню і ковальської справи. Вважався покровителем ремісників (особливо ковалів). Греки зображували Гефеста широкоплечим, низькорослим і кульгавим чоловіком, працюючим в кузні, де він кує зброю для богів-олімпійців і героїв.

Аполлон -

бог сонячного світла. Володів даром передбачати майбутнє і вважався покровителем усіх мистецтв.

Арес - бог віроломної війни, син Зевса і Гери.

Артеміда -

богиня полювання і природи. На її честь був споруджений грандіозний храм - одне з семи чудес світу.

Афіна

(Паллада) - дочка Зевса, богиня справедливої війни і мудрості, покровителька знань

Афродіта

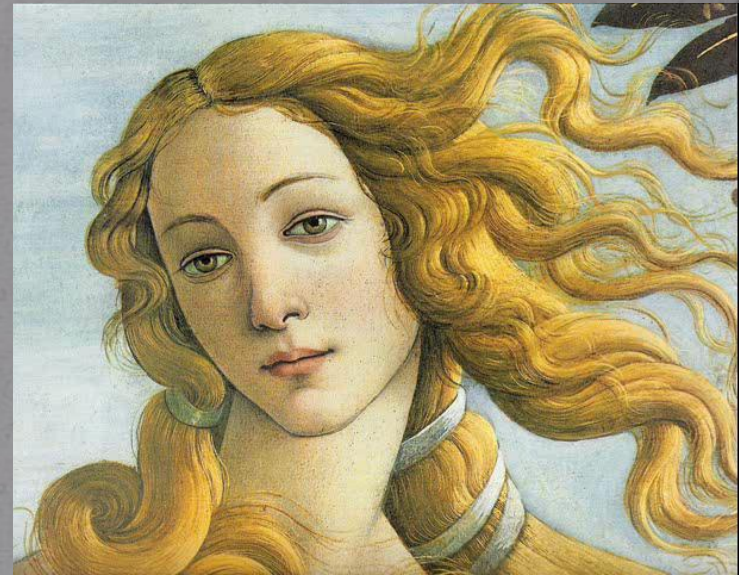
- Афродіта («народжена з піни»), в грецькій міфології богиня краси і любові, що пронизує весь світ. За однією з версій, богиня народилася з крові Урана: кров потрапила в море, утворивши піну (по-грецьки - Афрос). Афродіта була не тільки покровителькою любові, про що повідомляв автор поеми "Про природу речей" Лукрецій, але й богинею родючості, вічної весни і життя.

- Згідно з легендою, вона зазвичай з'являлася в оточенні своїх звичайних супутниць - німф, ор і харит. У міфах Афродіта виступала богинею шлюбів і пологів.

- Побачивши прекрасну богиню на Олімпі, всі боги закохалися в неї, але Афродіта стала дружиною Гефеста - самого вправного і самого некрасивого з усіх богів, хоча надалі вона народжувала дітей і від інших богів, включаючи Діоніса і Ареса. В античній літературі також можна зустріти згадки про те, що Афродіта була одружена і з Аресом, іноді навіть називаються діти, які були народжені від цього шлюбу: Ерот (або Ерос), Антерос (ненависть), Гармонія, Фобос (страх), Деймос (жах).

**Афродита - богиня краси и любви
(Венера Таврическая) II в. Древний Рим.**

С.Боттичелли «Рождение Венеры».

Вильям Бугро
«Рождение
Венеры».

Ф.Буше
«Туалет Венеры»

Буше Франсуа. «Триумф Венеры». 1740

Венера и Адонис», фрагмент.

автор - Peter Paul Rubens.

Можливо, найбільшою любов'ю Афродіти був прекрасний Адоніс, син красуні Мірри, перетвореної богами в миррове дерево, що дає доброчинну смолу - мирру. Незабаром Адоніс загинув на полюванні від рани, нанесеної диким вепром. З крапель крові юнака розцвіли троянди, а із сліз Афродіти - анемони. За іншою версією, причиною смерті Адоніса був гнів Ареса, приревнувавши Афродіту.

«Венера и Адонис»

«Смерть Адониса» , Лосенко А.П.,1764. Музей Республики Беларусь.

«Суд Париса».

Хендрик ван Бален

Афродіта була однією з трьох богинь, які заперечалися про свою красу.

Пообіцявши Парісу, синові троянського царя, найпрекраснішу жінку на землі, Олену, дружину спартанського царя

Менелая, вона виграла суперечку, і викрадення Парісом Олени послужило приводом до початку Троянської війни.

Суд Париса Питер Пауль Рубенс
Музей Дель Прадо, Мадрид

- ▪ ▪ Відповідно до грецької міфології, крім дітей Хаосу, Титанів і Олімпійських богів, землю населяли і багато інших божеств, які уособлювали сили природи. Так, у річках і струмках жили німфи Наяди, у морі - Нереїди, в лісах - Дріади і Сатири, в горах - німфа Ехо. Життям людини розпоряджалися три богині-Долі - Мойри (Лахесис, Клото, Атропос).

Наяда Дріада

Сатир

Кентаври

© 2008 P.L.

- Уже в сиву давнину назву кентаврів виводили від грецьких слів **kentein** — «колоти» і **tauros** — «бик». Порівняльна міфологія пов'язує кентаврів з індійськими гандарвами, волохатими, схожими на мавп богами, що так само, як і кентаври, люблять жінок, вино, музику, вдаються до ворожби та лікування. За однією версією міфа, кентаври були дітьми Аполлона й Геби.

- Піндар вважає, що перший кентавр був сином Іксіона та Нефели. Він з'явився на світ дуже потворним, через що його прогнали і боги й люди.

www.theoi.com

Циклоп

- **Кіклóпи, циклóпи** ([грец. Κύκλωπες](#)) — у давньогрецькій міфології — сини Урана й Геї, міфічні одноокі велетні, що відзначалися надзвичайною силою і спритністю.
- Найчастіше згадуються **Арг** (*Αργης* — яскравий, виблискуючий), **Бронт** ([грец. Βρόντης](#) — громовий) і **Стеро́п** ([грец. Στερόπης](#) — блискуючий).^[1]
- Батько ув'язнив кіклопів в Аїді, згодом їх звільнив Зевс, і вони допомагали йому в боротьбі з Кроносом і гігантами, виковуючи громи та блискавки. Пізніше кіклопи працювали в кузні Гефеста.
- Циклопи-ковалі викували Посейдонові тризубець і ясла для його коней, Аїду — шолом-невидимку, Артеміді — срібний лук і стріли (Аполлодор).
- Греки вважали, що всі місця, де зустрічалися «кіклопічні», тобто збудовані з величезних каменів, споруди (Арголіда, Аркадія, Епір, Латіум), були колись населені кіклопами. В епосі вони — могутні велетні, що живуть у печерах на далекому Заході, не знають хліборобства, не шанують богів

Чи знаєте Ви значення крилатих висловів?

- Ящик Пандори
 - Авгієві конюшні
 - Співати дифірамби
- Дамоклів
- меч
 - Прокрустове ложе
 - Пальма першості
- Сізіфова праця
 - Канути в Лету
 - Метати громи і блискавки

Крилаті вислови

- **Пальма першості** - перше місце серед інших внаслідок переваги над усіма іншими. Від існував у Стародавній Греції звичаю нагороджувати переможця в змаганні пальмовою гілкою або вінком
- **Ящик Пандори** - джерело множинних нещасть, лих. Від давньогрецького міфу про Пандори, згідно з яким люди колись жили, не знаючи ніяких нещасть, хвороби і старості, поки Прометей не викрав у богів вогонь. За це розгніваний Зевс послав на землю красиву жінку - Пандори; вона отримала від бога скриньку, в якій були замкнені всі людські нещастя. Незважаючи на попередження Прометея не відкривати скриньку, Пандора, підбурювана цікавістю, відкрила його і розсипала всі нещастя
- **Метати громи і блискавки** - розпикати когось; говорити гнівно, роздратовано, дорікаючи, викриваючи когось чи погрожуючи йому. Виникло з уявлень про Зевса - верховному богу Олімпу, - який, згідно з міфами, розправлявся зі своїми ворогами і неугодними йому людьми за допомогою страхітливих за своєю силою блискавок, викувані Гефестом.
- **Канути в Лету** - бути забутим, безслідно і назавжди зникнути.
- Від назви Лети - річки забуття в підземному царстві Аїда; із неї душі померлих пили воду і забували все своє минуле життя
- **Співати дифірамби** - непомірковано, захоплено хвалити, хвалити когось чи що-небудь. Виникло від назви дифірамбів - хвалебних пісень на честь бога вина і виноградної лози Діоніса, співав під час маніфестацій, присвячених цьому божеству.

Давньогрецька міфологія у мистецтві

Пріам, який просить повернути йому тіло Гектора.
Александр Іванов, 1824 г.

Голова Медузи
Караваджо, 1598-99 гг.
Галерея Уффіци, Флоренція.

Пейзаж с Орфеем та Еврідікою
Нікола Пуссен, 1648 гг.
Париж, Лувр

Парнас

Рафаель Санти, 1509-10 г.

Рим, музей Ватикана